

૪૫૭૦

ધનદ ચરિત્ર.

સર્વ જૈન ભાઈઓને વાસ્તે.

આવક હીરાલાલ વિ. હંસરાય.

પરિશિષ્ટ પર્વ તથા વિવેક વિજ્ઞાન આદિક ગ્રંથોના
ભાષાંતર કર્તાઓ સંસ્કૃત ઉપરથી
ભાષાંતર કરી છપાવી પ્રસિદ્ધ
કર્ણુ.

મુંબઈ.

રાજ્યભક્ત પ્રીતિંગ પ્રેસમાં કાળીદાસ સાંકળાયેલું
છાપ્યું.

સંવત ૧૯૪૭ સને ૧૮૯૧.

કીંમત ૩૦-૪-૦

અર્પણ પત્રિકા.

મે. રાજમાન રાજેશ્રી શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ,

જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ; ધી જૈન એસોસીએશન

ઓફ ઇન્ડીયાના પ્રમુખ, સાહેબ વિગેરે.

આ પ જૈન ધર્મના ઉદયમાં અનુપમ ઉત્સાહ ધરાવો છો, વળી આપણા પ્રાચીન જૈનપ્રાસાદોના રક્ષણ માટે, ધર્મના અમૂલ્ય પુસ્તકોના ઉદ્ધાર માટે, તથા પામર સાધર્મીઓને આશ્રય આપવા માટે, વળી આપણા જૈનાવસાંખી વિદ્યા-ભિલાષી બાળકોમાં વિદ્યા, તથા કેળવણીની વૃદ્ધિવાસ્તે આપ આપના ગંભીર અંતઃકરણથી માત્ર ઇચ્છો છો એટલું જ નહીં, પરંતુ તે સંબંધિ વિચાર કરવા અહર્નિશ આપના અમૂલ્ય વખતને રોકાણો, તથા વળી તેમને તન, મન અને ધનથી આશ્રય આપવાને ઘણા ઉત્સાહપૂર્વક આગળ વધો છો. વળી આપના હૃદયમાં વિવેક, વિદ્યા આદિક અનેક ગુણોએ નિવાસ કર્યો છે. માટે હું આ એક માર્ગ લઘુ પુસ્તક આપના હસ્તકમળમાં અર્પણ કરું છું, તે સ્વીકારવા અનુગ્રહ કરશો. એજ વિનંતિ.

શ્રાવક, હીરાલાલ વિ. હંસરાજ

જામનગરવાળા

પ્રસ્તાવના.

અહો! પ્યારા જૈન બાંધવો! આપના ધ્યાનમાં હશે કે, જે સમયે કોઈપણ મનુષ્ય અકસ્માત સમુદ્રમાં જઈ પડે છે, તે વખતે તેનું ચિત્ત વ્યાકુળ થઈ ત્યાંથી તરીને કોઈ કાંઈ જઈ પહોંચવાની આકાંક્ષાથી આસપાસ તરવારના સાધનો શોધવાની યોજનામાં ચપલતાને શરણ થયેલું માલમ પડે છે. તે દરમીયાન તે મનુષ્યના પૂર્વકૃત કર્મનુયોગે તે સ્થળે જ કોઈ પણ પ્રવહણ આવી ચડે, તો તે સમયે તે માણસ પોતાને પાર ઉતરવાના અભિલાષથી તેમાં આરૂઢ થઈ, આગળ પ્રયાણ કરવાની કોશીશમાં જરા પણ વિચલન કરતો નથી. પરંતુ તે પ્રવહણને પ્રેરનાર સુખાણી જો અજ્ઞાની હોય, તો તે પ્રવહણને કોઈ ભયંકર તોફાનની સામે અક્ષણી તેની અંતાવસ્યાને પ્રાપ્ત કરે છે, અને તેથી તે પાર ઉતરવાની અભિલાષા ધરાવનારો મનુષ્ય પાડે છે દાર્ઘ નિઃશ્વાસની સાથે સમુદ્રનો ભોગ થઈ પડે છે. પણ જો તે પ્રવહણને પ્રેરનાર કોઈ પ્રવીણ સુખાણી હોય, તો તેને કોઈ કાંઈ લઈ જઈ, અંદર આરૂઢ થઈલા મનુષ્યને સુખસમાધિથી પાર ઉતારી તેને અમંદ આનંદ આપે છે. તેમ આ આપણો આત્મા પણ વારંવાર આ ભવરૂપી અગાધ સાગરમાં પડી જઈ, અપાર આપદો સહન કરવાની ફરજમાં આવી પડે છે. તે ફરજે બળવતાં બળવતાં કોઈ સમયે પૂર્વ પ્રાર્થના પ્રબળથી

આ મુનુષ્યદેહ રૂપી પ્રવહણ તેના હસ્તમાં આવી ચડે છે. તે વખતે તે પાર પહોંચવાની આશંસાથી તેમાં આ-
 રૂઠ થાયછે. પરંતુ તે પ્રવહણને પ્રેરવાને આપણા વિ-
 પરીત કર્મના પ્રબળથી જો કોઈ કુદેવ રૂપી સુખાણી
 મળી ગયો, તો તે સુખાણી તેજ પ્રવહણને મિથ્યાત્વ
 રૂપી ભયંકર તોફાનમાં લઈ જઈ, તેનો નાશ કરી.
 પાછો આપણા આત્માને ભવાણિયમાં ફેંકી દે છે. પણ
 તે પ્રવહણને પ્રેરનાર જો શ્રીવીતરાગ પ્રભુએ કથન ક-
 રેલો જૈનધર્મ રૂપી સુખાણી હોય, તો તે પ્રવહણને
 કાંઠે લાવી આપણા આત્માને આ ભવસાગરથી પા-
 ર ઉતારી મુક્ત કરશે, એમાં કંઈ પણ સંશય નથી.
 હવે આપણા આ દેહ રૂપી પ્રવહણને ભવસાગરથી
 પાર ઉતારવાને આપણા પૂર્વકૃત મુક્તાનુસારે શ્રી જૈન
 ધર્મરૂપી સુખાણી આપણને મળેલો છે. તે સુખાણી
 પર જો આપણે આપણા નિઃશંક અંતઃકરણથી શ્રદ્ધા
 રાખીએ, તો તે આપણને આ ભવાન્ધયથી પાર
 ઉતારવાને જરા પણ વિલંબ કરશે નહીં. પરંતુ
 તે સુખાણી પર અશ્રદ્ધાનો કિંચિત્માત્ર પણ આ-
 ભાસ જો આપણા હૃદયમાં દાખલ થયો, તો તે આ-
 પણને પાર ઉતારવાને આગળ પ્રયાણ કરવા
 જરા પણ હિમત ધરશે નહીં. અને તેથી આપણા
 આત્માને ફરીને પાછું ભવસાગરમાં પડી અપાર દુઃખ
 સહન કરવું પડશે. માટે તે અશ્રદ્ધા રૂપી વિષનું
 નિવારણ કરવાને અર્થે સર્વગુણ સંપન્ન આચાર્ય મહા-
 રાજ શ્રી અન્નિતપ્રભ મુરારીએ ગુરૂન કરેલા શ્રી શાં.

તિનાથજી મહારાજના અપૂર્વ ચરિત્ર રૂપી રત્નાકરમાંથી
 ભવ્ય જીવ શ્રીધનદ નામના મોક્ષગામી પુરુષના ચરિત્ર
 રૂપી એક અમૂલ્ય રત્ન મેં શોધી કહાડ્યું છે. તે
 રત્નનું સ્મરણ આપણા અશ્રદ્ધા રૂપી વિષને નિર્મૂલ
 કરવાને અવર્ણનીય શક્તિ ધારણ કરનારું છે. તે
 આ રત્ન સમાન ચરિત્રમાં ધનદ નામના પુરૂષ પોતાના
 પૂર્વ જન્મમાં શ્રીજૈનધર્મપર શ્રદ્ધા, તથા અશ્રદ્ધાના
 જે આવેશો દર્શાવેલા હતા, તે આવેશોનાં, સુખદુઃખ
 રૂપે જે પ્રતિક્ષો તેને ભોગવવાં પડેલાં હતાં, તેના
 આખેહુખ ચિતાર આપના નયનયુગલ સન્મુખ
 હસ્તામન્ત્રકની પેઠે નિવેદન કરવામાં આવશે. અને તે
 રત્નનું અહર્નિશ સ્મરણ કરવાથી આપણા અશ્રદ્ધારૂપી
 વિષનો નાશ થશે, એ વાત ગતશંક છે. આ પુસ્તક
 માટે મોટો આશ્રય રા. રા. શેઠ તલકચંદ માણિકચંદ,
 જરદીસ ઝોડ ધી પીસ, એંડ ધી જૈન એસોસીએશન
 ઝોડ ઇડિઆના પ્રમુખ સાહેબ તરફથી મળેલો છે.
 માટે તેમનો અનિર્વચનીય ઉપકાર માની આ મારી
 પ્રસ્તાવનાને હું સમાપ્ત કરું છું. એજ વિનંતિ.

શ્રાવક, હીરાલાલ વિ. હંસરાજ

જામનગરવાળા.

૪૫૭૦

શ્રીજિનાયનમઃ

ધનદ ચરિત્ર.

શિખરણી છંદ.

બળે બળ્યો ભાવે, હ્રવનવિહુને ભક્તિભરથી ।
નમો શ્રી ચરિત્રે વિજ્ય ગુરુને ગૌરવથકી ॥
લહે લોકા લાવો લવ લગનમાં લાભ લઇને ।
જિનેશે ભાષેલા જિન ધરમનો ચિત્ત દધને ॥૧॥

આ જીવ અપાર ભવાટવીમાં અનંતી વાર ભ-
મી ભમી, કાઈ ભાગ્યોદયના પ્રળગથી જ મનુષ્ય ભવને
પામે છે. તેમાં પણ તે મનુષ્ય ભવને સફળ કરવા-
ને, જૈન ધર્મ તો વિરલાજ પામે છે. કદાચિત્ પુણ્ય-
ના પ્રળગથી મનુષ્ય જૈન ધર્મ પામી શુભ કાર્યોમાં
પોતાનું દ્રવ્ય ખરચે તો પણ, તે કાર્યોથી મને
ફળ પ્રાપ્તિ થશે કિંવા નહીં થાય, એવી રીતના
સંશય ભરેલા સંકલ્પો, જો તેના ચિત્તમાં પ્રવેશ
કરે તો, તે માણસ ધનદની પેઠે સુખ દુઃખ બન્ને-
નો ભોક્તા થાય છે. તે ધનદનું ચરિત્ર અહીં
કહે છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં એક કનકપુર નામે નગર હતું, ત્યાં વિનય આદિક ગુણોથી અત્યંત કનકરથ નામે રાજા હતો. તેને કનકશ્રી નામની પટરાણી હતી. વળી તેજ નગરમાં એક ધર્મધુરંધર રત્નસાર નામે શેઠ હતો. તેને રત્નચુલા નામે એક શિયલ-વંત સ્ત્રી હતી. તેઓને ધનદ નામે એક કળાવંત પુત્ર હતો. વળી તે નગરમાં એક સિંહલ નામે જુગારી રહેતો હતો. તે હમેશાં એક દેવીના પ્રાસાદમાં જઈ જુગારીઓ સાથે જુગાર રમતો. એક દહાડે કર્મયોગે તે પોતાનું સઘળું ધન હારી ગયો. તેથી તે ક્રોધાયમાન થઈ દેવીને કહેવા લાગ્યો કે, અરે દુષ્ટ દેવી! હું હમેશાં અહીં તારા મંદિરમાં રહી, તારી સેવા કરું છું, તોપણ આજે હું માત્ર દ્રવ્ય કેમ હારી ગયો? માટે આજે તું મને થોડું દ્રવ્ય દે! નહીંતર તારું હું કંઈ પણ નુકશાન કરીશ. તેના એવી રીતના કડુ વચનો શ્રવણ ગોચર થવાથી દેવી કહેવા લાગી કે, અરે મૂર્ખા! તારે બાપે અહીં મારે ત્યાં શું કંઈ થાપણ રોકેલી છે? જે તું માગે છે. એ વાક્ય સાંભળી, તે એક પથ્થર ઉપાડી કહેવા લાગ્યો કે, ગમે ત્યાંથી તું ધન લાવી મને આપી નહીંતર આ પથ્થર મારી તારી મૂર્તિના કકડે કકડા કરી નાખીશ. ત્યારે દેવી વિચારવા લાગી કે,

ખરેખર આ દુર્ઘુલ્લિ તે કામ કરશે, માટે તેને કંઈ પણ ધન આપવું યોગ્ય છે. એમ વિચારી દેવીએ તેના હાથમાં એક ગાથા લખી કાગળનો કકડો આપ્યો. ત્યારે તે મોટેથી બોલવા લાગ્યો કે, અરે રાંઠા હું આ કાગળના કકડાને શું કરું? ત્યારે દેવીએ કહ્યું કે, તારે ચૌટામાં જઈ તે ગાથા વેચવા, અને જ કાઈ હજાર સોનામોહોરો આપે, તેને તારે આ કાગળ દેવો. એ વચન સાંભળી મનમાં હર્ષ લાવી, તે ચૌટામાં ગયો. અને ત્યાં જઈ, મોટેથી બોલવા લાગ્યો કે, અરે લોકા! તમારે આ ગાથા વેચાથી લેવી હોય તો અહીં આવો. એવી રીતનું તેનું વચન શ્રવણગોચર થયાથી, લોકા તેની તરફ દોડી આવ્યા, તથા તેને પૂછવા લાગ્યા કે, ભાઈ તારે શી વસ્તુ વેચવાની છે? ત્યારે તેણે તે ગાથાનો પત્ર લોકોને બતાવ્યો. ત્યારે તેઓએ પૂછ્યું કે, આનું મૂલ્ય શું? ત્યારે તેણે તેનું મૂલ્ય એક હજાર સોનામોહોરો કહેવાથી, લોકો તે વાતને અસંભવિત જાણી તેની હાંસી કરી કહેવા લાગ્યા કે, અરે મૂર્ખ, આ કાગળના કકડાની તને હજાર સોનામોહોરો તે કાણ આપશે? એમ કહી લોકો તેની હાંસી કરી, ત્યાંથી ચાલતા થયા. એટલામાં કર્મયોગે ત્યાં રત્નસારના પુત્ર ધનદનું

આવવું થયું. ત્યારે સિંહલે તેને તે ગાથાપત્રિકા બ-
તાવી. તે ગાથા પત્રિકા હાથમાં લઈ ધનદ વાંચ-
વા લાગ્યો.

**જંજંવિહિણાલિહિર્ય । તંચિયપરિણમદ્સયલં
લોયસ્ય દ્વહ જાળે વિહિધીરા । વિદુરે વિ ન
કાયરાહંતિ ॥ ૧ ॥**

અર્થ—વિધાત્રાએ જ જ નિર્માણ કરેલું છે, તે તે
સમજી થાય છે, એમ વિચારી ધૈર્યવાન માણસો કા-
યર થઈ બેસી રહેતા નથી. ॥ ૧ ॥

આ ગાથા વાંચી ધનદના ચિત્તમાં એવી અસર
થઈ કે, આ ગાથા લક્ષ સોનામોહોરો આપતાં પણ
મળવી મુશ્કેલ છે, તો આ વખતે તે એક હજાર
સોનામોહોરો માટે મને મળે છે, તો હું શા માટે
અહણુ ન કરું? એમ વિચારી તે ગાથાપત્રિકા તેની
પાસેથી લઈ, તેને હજાર સોનામોહોરો આપી વિ-
સર્જન કર્યો, તથા પોતે દુકાન પર આવી તે ગાથા
વારંવાર વાંચવા લાગ્યો. એટલામાં ત્યાં રત્નસાર
શેઠનું આવવું થયું. ત્યાં આવી શેઠે પુત્રને કહ્યું કે,
હે પુત્ર, આજે તેં ઠેકઠોક વ્યાપાર કર્યો? તે મને ક-
હે. શેઠનું એ વચન સાંભળી, પાસે બેઠેલા કેટલાક
વણિક પુત્રાએ મશ્કરીમાં શેઠને કહ્યું કે, આજ તો

તમારા પુત્રે મોટો વ્યાપાર કરેલો છે. એક હજાર સો-
ના મોહોરો આપી એક ગાથા ખરીદ કરેલી છે, તથા
આવો આવો વ્યાપાર કરી તમારો પુત્ર ધણું ધન એ-
કઠું કરશે. આવી રીતનાં અપહાસ્ય ભરેલાં વચનો
શ્રવણ થવાથી, શેઠ ક્રોધયુક્ત થઈ, પુત્રને કહેવા લા-
ગ્યા કે, અરે મૂર્ખ, તું મારી દ્રષ્ટિથી દૂર જા! મને
તાડું મુખ ખતાવીશ નહીં. એવી રીતના પિતાના
અપમાન યુક્ત વચનો સાંભળી તે વિચારવા લાગ્યો
કે, મારે હવે અહીંથી ધૈર્ય રાખી દેશાંતર નિકળી
જવું. એમ વિચારિ તેણે ત્યાંથી ઉત્તર દિશા તરફ
પ્રયાણ કર્યું. ચાલતાં ચાલતાં સુર્યાસ્ત સમયે એક
અધાર વનમાં જઈ પહોંચ્યો. ત્યાં તેણે રાત્રિ નિર્મ-
મન કરવા વારતે મુકામ કર્યો. તે સ્થળે એક નિર્મ-
ળ જળથી સંપૂર્ણ ભરેલું સરોવર હતું. તેમાં સ્નાન
કરી, તથા તેમાંથી પાણી પીને, તેના તટ પર ઉગેલા
એક વૃક્ષ નીચે, તેના જ પત્રોની શય્યા પાથરી નિ-
દ્રાવશ થયો. એટલામાં ત્યાં જળપાન વાસ્તે આવેલા
વનચર પશુઓનો શિકાર કરવાને એક પારાધિ
કરમાં ધનુષ્ય બાણ લઈ, આવી ચડ્યો. તે વખ-
તે ધનદે નિદ્રામાં પોતાનું પાસું ફેરવવાથી,
પાથરેલાં શુષ્ક પત્રોનો ખળખળાટ થયો. તે સાંભળી
પારાધી પોતાના હૃદયમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે, આ

સ્થળેથી ડાઘ પશુ ચાલ્યું જાય છે. એમ વિચારી પારાધીએ, તે પત્રોના શબ્દાનુસારે એક બાળ ફેંક્યું. તે બાળ, એકદમ ધનદના ચરણમાં આવી ચોટ્યું. ત્યારે પારાધીએ વિચાર્યું કે, તે પશુ હવે મૃત્યુને પ્રાપ્ત થયું હશે. એમ વિચારી, તેની તપાસ કરવા વાસ્તે તે ત્યાં આવ્યો. એટલામાં ધનદ પ્રહારની પીડાથી દુઃખિત થઈ તે ગાથાનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો. ત્યારે તે પારાધીને માલમ પડ્યું કે, અરે મેં દુર્બુદ્ધિએ કામનિરપરાધી પધાનો ઘાત કર્યો. એમ વિચારી તેની પાસે આવી, તેને નમ્ર વચનોથી કહેવા લાગ્યો કે, હે ભાઈ, મેં અજાણમાં તને બાળનો પ્રહાર કર્યો છે, માટે મારા પર કૃપા કરી આપ મને ક્ષમા કરશો. એમ કહી તેણે તેના પગમાંથી બાળ ખેંચી કઢાડ્યું. તથા તે જગોએ પાટો બાંધવા લાગ્યો, તેવારે ધનદે પાટો બાંધવાની ના પાડી, અને તેને પોતાને સ્થાનકે જવા ફરમાવ્યું. ત્યારે તે પારાધી પણ તેની ક્ષમા માગી સ્વસ્થાનક ગયો. ધનદના પગમાંથી લોહીની ધારા અવિચ્છિન્ન રીતે વહેવા લાગી, તેથી તે બેભાન થઈ પૃથ્વીપર પડ્યો. પ્રાતઃકાળે તેને મૃતુકતુલ્ય બોઈ, મારંડ પક્ષીએ ઉપાડી સમુદ્રની અંદર રહેલા એક ભયંકર

તથા નિર્જન દ્વિપમાં જઈ મૂકયો. પછી જેવામાં
ખારંડ પક્ષી તેને ભક્ષણ કરવાની ઈચ્છા કરે
છે, તેટલામાં કંઈ ચિન્હથી તેને જીવતો જોઈ,
ત્યાંજ છોડી, તે પક્ષી આકાશ માર્ગે ઉડી ગયું.
પછી થોડી વારે ધનદને ત્યાં ઠંડા પવનથી જરા
ભાન આવ્યું. ત્યારે ઉભો થઈ દિશાઓ તરફ દૃષ્ટિ
કરવા લાગ્યો, તો આસપાસ એક મનુષ્યવિનાનું
જંગલ દૃષ્ટિએ પડ્યું. ત્યારે ચિત્તમાં ખેદ લાવા
વિચારવા લાગ્યો કે, અરે! હું આ અધીર અટવી-
માં ક્યાંથી આવી ચડ્યો. વળી પોતાના મનમાં
વિચારે છે કે, કર્મમાં જે લખ્યું છે, તે અન્યથા
કરવાને કોઈ પણ શક્તિવાન નથી. માટે આ વખતે
શોક ન કરવો. કારણ કે કહ્યું છે કે,

વિપત્તૌ કિંવિષાદેન । સપત્તૌહર્ષણેનકિમ્ ॥

भवितव्यंभवत्येवाकर्मणामिदृशीगतिः॥१॥

અર્થ-વિપત્તિમાં ખેદ કરવાથી શું છે? તથા સં-
પત્તિમાં હર્ષ પામવાથી પણ શું છે? કર્મના ગતિ પ્ર-
માણે બનવાકાળ હોય છે તે તો બન્યાજ કરે છે. ॥૧॥

એમ વિચારિ ધૈર્યનું અવલંબન લઈ, તે દ્વિપમાં
કોઈ જલાશય શોધવા વાસ્તે ભ્રમણ કરવા લા-
ગ્યા. એમ ભ્રમતાં ભ્રમતાં તેનો નજરે એ-
ક ઉજ્જડ નગરનું ખંડેર જોવામાં આવ્યું.

ત્યાં એક જીર્ણ કુબો પણ તેની દૃષ્ટિએ પડ્યો. તે કુવામાંથી તેણે ઢાઢપણ પ્રકારે કષ્ટ મહન કરી જળ કહાડી, પોતાની તૃષાનું નિવારણ કર્યું. વળી ત્યાં કદલીના વૃક્ષો ઉગેલાં હતાં, તેના ફળનું ભોજન કરી, શાંત થઇ, તે નગરની ખહારના મેદાનમાં થોડે દૂર જઈ પોતાના આત્માને આરામ આપવા, એક સુંદર છાયાવાળા વૃક્ષ તળે જઈ બેઠો. એટલામાં સુર્ય અસ્તાચળ પર્વત સન્મુખ થયો. આકાશમાં અંધકાર વ્યાપ્ત થયો. તે વખતે ધનદને શીત વાવા લાગી. તેથી તેણે આસપાસથી વૃક્ષોના સૂકાએલ કાષ્ટો એકઠાં કરી, ચક્રમકના પત્થરની અગ્નિ કરી, ઠંડનું નિવારણ કરી રાત્રિ નિર્ગમન કરી. પછી પ્રાતઃકાળે તે અગ્નિ નીચેની જમાન, સુવર્ણમય થએલાં તેણે બેઠ. તે બેઠ ધનદ હૃદયમાં વિચારવા લાગ્યો કે, ખરેખર આ સુવર્ણ દ્વિપ છે, એમ વિચારી તેણે સુવર્ણ એકઠું કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. પછી તેણે ત્યાંથી ધુળ એકઠી કરી, તેના ઈંટોના બેડલાં કર્યાં તે બન્ને ઈંટો વચ્ચે પોતાનું નામ લખી અગ્નિ પ્રજ્વલિત કરી, તેની અંદર મૂક્યાં. તેથી સવારમાં તે ઈંટો સોનાની થઇ. બીજા દિવસે તે દ્વિપમાં ભ્રમણ કરતાં કરતાં તેને એક રત્નની ખાણ મળી આવી. તેમાંથી રત્નો લઈ, ઈંટોનો તથા રત્નો-

નો એક મોટો ઢગલો કર્યો. એક દહાડો ત્યાં એક સુ-
 દત્ત નામે સાર્થવાહ પોતાના વહાણો લઈ આવો
 ચડ્યો. તેના વહાણમાં લીધેલાં જલધંધન થઈ ર-
 હેવાથી, તેણે પોતાના માણસોને તે દિપમાં જઈ
 જલધંધન લાવવા ફરમાવ્યું. પછી તે માણસો ત્યાં
 ગયા, ત્યારે તેઓ ત્યાં ધનદને જોઈ, તેને પૂછવા લા-
 ગ્યા કે, તું કાણ છે? ત્યારે ધનદે જવાબ આપ્યો
 કે, હું એક વનચર છું. ત્યારે તે માણસોએ તેને
 કહ્યું કે, અહીં કોઈ જલાશય હોય, તો મેહેરખાની
 કરી અમોને બતાવ? ત્યારે તેણે તે કુવો બતાવ્યો.
 ત્યાં તે માણસોએ કુવાની પાસે સુવર્ણ તથા રત્નોનો
 ઢગલો જોયો, તેથી તેઓએ ધનદને પૂછ્યું કે,
 આ સુવર્ણ તથા રત્નો કાનાં છે? ત્યારે ધનદે
 કહ્યું કે, તે સધળું મારું છે; અને જે કોઈ આ
 મારું ધન મારે સ્થાનકે પહોંચાડી આપે તેને
 હું તેમાંથી ચોથો ભાગ આપું. એમ વાતો કરે છે,
 એટલામાં તે સાર્થવાહ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો.
 ત્યારે ધનદે તેને પ્રણામ કર્યો. સાર્થવાહે પણ તેનો
 હસ્ત મેલાવી કુશલ સમાચાર પૂછ્યા. પછી સા-
 ર્થવાહે તેનું ધન તેને સ્થાનકે પહોંચતું કરવાનું
 કમુલ કર્યું. ત્યારે ધનદે સાર્થવાહને ઇંટો તથા
 રત્નો ગણીને સોંપ્યાં. સાર્થવાહે પણ તે સધળું પો-

તાના માણસો સાથે વહાણપર મોકલાવ્યું. તે ધન જોઈ, સાર્થવાહે વિચાર્યું કે, તે સવળું મારે હસ્તગત થાય તો ઠીક. એમ વિચારી તેણે પોતાના ચાકરો-ને પ્રચ્છન્ન રીતે સમજાવ્યું કે આને તમારે ઢાઘપણ પ્રકારે આ કુવામાં નાખી દેવો. એવી રીતનું સાર્થવાહનું વચન સાંભળી તેઓએ કપટ ક્રિયા કરી મધુર વાણીથી ધનદને કહ્યું કે, હે ભાઈ, તું તો ઢાઘ મહા ઉપકારી પુરૂષ છે. અમેને આ કુવામાંથી જળ કહાડતાં આવડતું નથી, અને તને તો પેહેલેથીજ કુવામાંથી જળ કહાડવાનો અભ્યાસ છે, માટે મેહેરખાની કરી તું તેમાંથી જળ કહાડી આપે, તો તારો અમે મોટો ઉપકાર માનશું. ધનદે એવી રીતનાં તેઓનાં મધુર વચનો સાંભળી દયાથી તથા દાક્ષિણતાથી જળ કહાડી આપવાનું કાર્ય માથે લીધું. પછી જટલામાં તે જળ કહાડવાને કુવા પાસે ગયો, તેટલામાં તે દુષ્ટોએ તેને ધક્કો મારી કુવામાં ફેંકી દીધો. ત્યાં તે દૈવયોગે કુવાની મેખળાપર જઈ પડ્યો. તે મેખળાપર સુકાં પાંદડાં એકઠાં થઈ પડેલાં હતાં, તેથી તેના સરીરને કંઈ ઇજા થઈ નહીં. પછી ધનદ તો તે ગાથા ચિંતવવા લાગ્યો, તથા કુવાની આસપાસ જોવા લાગ્યો. ત્યારે તે કુવામાં તેણે એક ખારી

છીછી. તેમાં તેણે પ્રવેશ કર્યો. ત્યારે તેણે તેમાં પગથીઆં જોયાં, તે પગથીઆંથી જરા નીચે ઉતર્યો, ત્યારે તેણે સિંધા માર્ગ જોયો. તે માર્ગે ચાલવા લાગ્યો. ચાલતાં ચાલતાં આગળ તેણે એક દેવીનું મંદિર જોયું. તેમાં તેણે પ્રવેશ કર્યો. ત્યારે ત્યાં તેણે ગરૂડ વાહન પર બેઠેલાં, તથા હસ્તમાં ચક્ર ધારણ કરનારાં ચક્રેશ્વરી દેવી જોયાં. તેને જોઈ, ભક્તિ પૂર્વક નમસ્કાર કરી, હાથ જોડી તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે, હે દુઃખનિવારણ કરનારી, તથા તારા ભક્ત જનોને ઈચ્છિત વસ્તુ આપનારી શ્રી રૂપલસ્વામિની શાસન દેવતા, મેં આજ તારા ચરણકમળનું શરણું અંગીકાર કરેલું છે. એવી રીતના ધનદના ભક્તિ વચનો સાંભળી દેવી તુષ્ટમાન થઈ, તેને કહેવા લાગી કે, હે વત્સ, જેમ જેમ તારૂં આગળ પ્રયાણ થતું જશે, તેમ તેમ, તને શુભ શુભ કાર્યો થતાં જશે. વળી પણ હે વત્સ, તું મારા આગળ કંઈ પણ માગે ત્યારે ધનદે કહ્યું કે, આજે આપના દર્શનથીજ મને સઘળું મળી ચુક્યું છે, તે શિવાય વળી ખીજી હું કંઈ વસ્તુ માગું? એમ કહેવાથી દેવીએ ખુશી થઈ તેના કરકમળમાં મહા પ્રભાવવાળાં પાંચ રત્નો મૂક્યાં, તથા તેનો પ્રભાવ પણ વર્ણવી બતાવ્યો કે આ એક રત્ન તો સોભાગ્ય કરનારું છે,

ખીજીં સફમી પ્રાપ્ત કરનાઈં છે, ત્રીજીં રોગ હરના-
 ડં છે, ચોથું વિષ ઉતારનાઈં છે, તથા આ પાંચમું
 કષ્ટ નિવારણ કરનાઈં છે. એમ કહીને ચક્રેશ્વરી મા-
 તા અદૃશ્ય થયાં. પછી તે રત્નને લઈ થોડેક આગળ
 ચાલ્યો, એટલે માર્ગમાં એક, ધાડાવનારી ઔષધી
 તેણે જોઈ. તે ઔષધી ગ્રહણ કરીને, પોતાની જંઘા
 કાપી, તેમાં તે પાંચે રત્નો નાખી, ઔષધીથી ધાડા-
 ઝાતી, આગળ ચાલવા લાગ્યો. ચાલતાં ચાલતાં,
 તેણે, ધન ધાન્યથી સંપૂર્ણ મનુષ્ય વિનાનું, તથા મો-
 ટા મોટા પ્રાસાદવાળું, એક નગર જોયું. તે નગરમાં
 પ્રવેશ કરી, તે આગળ ચાલવા લાગ્યો, ત્યાં તેણે એક
 મુંદર રાજમેહેલ જોયો. તેમાં પ્રવેશ કરી, તે સાતમે
 માળે ચડ્યો. ત્યાં, તે એક બાળિકાને એકાકી જોઈ
 વિસ્મય પામ્યો. તે બાળિકા પણ ધનદને જોઈ
 વિસ્મય પામી કહેવા લાગી કે, હે સત્પુરુષ,
 તું અહીં ક્યાંથી આવી ચડ્યો? તારા જી-
 વિતનો નાશ થશે, માટે તું અહીંથી જલદી જતો
 રહે? ત્યારે ધનદ બોલ્યો કે, હે ભદ્રે તું ઉદ્દેગ નહીં
 કર? મને સઘળો વૃતાંત કહી સંભળાવ? ત્યારે તે
 બાળિકા તેના રૂપ તથા ધૈર્યથી વિસ્મય પામીને
 કહેવા લાગી કે, જો તને તે વૃતાંત સાંભળવાની ઈ-
 ઞ્છા હોય, તો તું સાંભળ? એમ કહી તે બાળિકા

કહેવા લાગી કે, આજ ભારતક્ષેત્રમાં એક શ્રોતિસ્રક નામે નગર છે. ત્યાં મહેન્દ્ર નામે રાજા છે. તે મારો પિતા થાય. એક દહાડો તેનાપર આસપાસના રાજાઓએ ચડાઈ કરી. તેટલામાં કોઈ વ્યંતર આવ્યો, પ્રીતિથી તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજા હું તારો આગલા ભવનો મિત્ર છું. માટે તારે કંઈ પણ કાર્ય મને આ વખતે ફરમાવવું જોઈએ. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, મારા શત્રુનો તું નાશ કર? ત્યારે વ્યંતરે કહ્યું કે, તે તારા શત્રુઓનો નાશ મારાથી થઈ શકે તેમ નથી, કારણ કે તેઓને મારાથી મોટા વ્યંતરોની સહાયતા છે. તોપણ હું તારો થોડીક સહાયતા કરીશ. એમ કહી તે વ્યંતર, મારા પિતાને, નગરના લોકો, તથા પરિવાર સહિત અહીં લાવ્યો. અને અહીં આ પાતાલપુર નામનું નગર વસાવી આપ્યું. તથા તેમાં જવા આવવાનો માર્ગ, તે કુવામાં કર્યો. વળી તે કુવાના રક્ષણ વાસ્તે તેણે એક બીજું નગર કર્યું. એવી રીતે સવળા માણસો સુખસમાધિએ રહેતા હતા. એવામાં એક દહાડો તે કુવાના પગથીયાં તોડી, એક રાક્ષસ આ નગરમાં આવ્યો. તે દુષ્ટ માંસાહારમાં આસક્ત હતો. તેથી તે નગરના માણસોને ખાવા લાવ્યો. અને ઠેઠલાક દહાડા પછી, તેણે આ સવળું

નગર મનુષ્ય વિનાનું ક્યું. પછી તે દુષ્ટ રાક્ષસ
 બહારની નગરીના માણસોને પણ ભક્ષણ કરવા
 લાગ્યો. તેથી તે નગરીના સઘળા માણસો વહાણમાં
 બેસી દૂર દેશાંતર ચાલ્યા ગયા. એવી રીતે તે દુષ્ટ
 રાક્ષસે બંને નગરી મનુષ્ય રહિત કરી. અને માત્ર
 એક મનેજ, પરણવા વાસ્તે જીવતી રાખી છે. આ-
 જથી સાતમે દહાડે તે મને એમ કહી ગયો છે કે,
 તે દહાડે શુભ લગ્ન છે તો, તે દિવસે તને પરણી-
 ને મારી સ્ત્રી કરીશ. અને હવે આજ તે સાતમે
 દિવસ છે. અને વળી તેના આવવાનો સમય પણ
 થયો છે, માટે, હે ભદ્ર, જ્યાં સુધિ તે અહીં આગ્યો
 નથી, એટલામાં તું અહીંથી નાશી જ? ત્યારે ધ-
 નદ બોલ્યો કે, હે મુઝ્યે, તું કર નહીં. તે પાપીને
 હું મારે હાથે મારીશ. એ વચન સાંભળી, તે બા-
 ણીકાએ કહ્યું કે, એ તારો હિમન હોય, તો, તારે
 તેને વિધા પૂર્ણને વખતે હણવો. કારણ કે, તે સ-
 મયે, તે બોલતો પણ નથી, તેમ ઉઠતો પણ નથી.
 વળી તેને મારવા વાસ્તે તારે આ મારા પિતાનું
 ખડગ લેવું. એમ તે બંને વાતો કરે છે, એટલામાં
 તો, તે રાક્ષસ, હાથમાં એક મનુષ્યનું શબ લઈ
 ત્યાં આવી પહોંચ્યો. ત્યાં ધનદને નિઃશંક રીતે
 બેઠો જોઈ, રાક્ષસ હાંસીથી કહેવા લાગ્યો કે,

અહો ! આજતો એની મેળેજ ભોજન આવી પડ્યું છે ! એમ કહી, શયને નીચું મૂકી પૂજન કરવા બેઠો, એટલામાં ધનદે ખડગથી તેનું શિર ઉડાવી, તેને યમદ્વારે પ્રાપ્ત કર્યો. પછી ધનદ તેજ દિવસે ત્યાં તે તિલકસુંદરીને પરણ્યો, અને કેટલાક દહાડા, તે તિલકસુંદરી સાથે, ત્યાંજ રહી સુખ વિલાસ ભોગવવા લાગ્યો. પછી એક દહાડો, તે સ્ત્રીને, તથા તે નગરીમાં રહેલી મૂલ્યવાન વસ્તુઓને લઈ પાછો તે કુવા પાસે આવ્યો વળી પાછો, ત્યાંથી તે નગરીમાં જઈ, જ કંઈ મૂલ્યવાન વસ્તુઓ બાકી રહી હતી, તે લઈને, તથા ચક્રેશ્વરી દેવીને ભક્તિ પૂર્વક નમસ્કાર કરી પાછો તે કુવાની મેખળાપર આવી બેઠો. એટલામાં તેજ દ્વિપે કાંઈ વહાણ આવ્યું. ને તે વહાણપરના લોકો, તેજ કુવા પાસે પાણી વાસ્તે આવ્યા. તેઓએ કુવામાં દોરીથી કળશ બાંધી નાખ્યો, ત્યારે ધનદ દોરીને પકડી રાખી કહેવા લાગ્યો કે, અરે ભાઈઓ ! હું આ કુવામાં પડી ગયો છું, માટે મને કૃપા કરી બહાર કહાડો ! માણસોએ ધનદનું એવી રીતનું વચન સાંભળી, તે વાત પોતાના સ્વામિ દેવદત્ત સાર્યવાહને જાહેર કરી. ત્યારે તે પણ કૌતુક બેવા બાસ્તે ત્યાં જાવડિ આવ્યો. પછી તેના હુકમથી મા-

ભુસોએ એક માંચીને દોરીથી બાંધી કુવામાં ઉતારી. તે પર ચડી ધનદ કુવામાંથી બાહાર નીકળ્યો. ત્યારે દેવદત્ત સાર્થવાહ તેને, રૂપવંત, તથા વસ્ત્ર આભૂષણોથી શણગારેલો જોઈ, વિસ્મય પામી પૂછવા લાગ્યો કે, હે ભદ્ર, તું કાણ છો? તથા ક્યાંથી આવેલ છો? અને આ કુવામાં તારું પડતું કેમ થયું? તે સઘળું સાચે સાચું તું મને કહે? ત્યારે ધનદે કહ્યું કે, હે સાર્થપતિ, હજી આ કુવામાં મારી સ્ત્રી પણ પડેલી છે, તથા વળી તેમાં દેવતાએ દિધેલાં રત્ન આભૂષણ વિગેરે પણ છે, તે સઘળું બહાર કઢાડ્યા પછી, હું મારો સમસ્ત વૃતાંત આપને નિવેદન કરાશ. એવી રીતના તેના વચનો સાંભળી સાર્થપતિએ, તેની સ્ત્રીને, તથા સઘળી વસ્તુને કુવામાંથી કઢાડવા પોતાના માણસોને ફરમાવ્યું. પછી માણસોએ તે સઘળું બહાર કઢાડ્યું. દેવદત્તે તિલકસુંદરીને જોઈ, વિસ્મય પામી ફરીને તેનું વૃતાંત કહેવા, તેને ફરમાવ્યું. ત્યારે ધનદ પોતાનું વૃતાંત કહેવા લાગ્યો કે, હું એક ભરત ક્ષેત્રનો રહેવાસી વણિકપુત્ર છું. પણ ધન કમાવા માટે વહાણમાં બેસી મારી સ્ત્રીને સાથે લઈ કટાહ દ્વિપે જવા નિકળ્યો. કર્મયોગે સમુદ્રમાં વહાણ ભાગ્યું. પણ ત્યાં પાટીલું હાથ આવી જવાયા

મારી સ્ત્રી સહિત હું અહીં આવ્યો. પણ તે સમયે
 મારી સ્ત્રીને તૃષ્ણા લાગવાથી, તે આ કુવામાં પાણી-
 ની તપાસ કરવા ગઈ, પણ તેટલામાં તે દૈવયોગે
 તે કુવામાં પડી. પછી હું પણ તેના સ્નેહથી કુવામાં
 પડ્યો. પણ ભાગ્યના પ્રબળથી અમો બન્ને કુવાની
 મેખળાપર પડ્યા, પણ પાણીમાં પડ્યા નહીં.
 પછી ત્યાં અમે બન્ને શોકાતુર થઈ બેઠા, એટલામાં
 જળદેવી અમારા પર તુષ્ટમાન થઈ, અમને કહેવા
 લાગી કે, તમે જરા પણ ખીશો નહીં. અહીં ઘાઈ
 વહાણ આવશે, તેના પર ચડીને તમે જાઓ. એમ
 કહી, અમોને વસ્ત્રાભૂષણ વિગેરે દઈ, તે અંતર્ધ્યાન
 થઈ. એટલામાં તમે અહીં આવ્યા, અને અમો-
 ને બહાર કહાડ્યા. એવી રીતે હે સાર્યવાહ, મેં
 મારી વાત તમોને કહી સંભળાવી. હવે તમે પણ
 તમારી વાત મને કહો? ત્યારે દેવદત્ત પણ પોતા-
 ની વાત કહેવા લાગ્યો કે, હે ભદ્ર, હું પણ ભરત-
 ક્ષેત્રથી કટાહ દ્વિપે ગયો હતો, અને હવે પાછો
 ધરતરફ જઈ છું, માટે તું પણ મારી સાથે ચાલ?
 આપણે બન્ને સાથેજ સ્વદેશ જઈએ. તારી વસ્તુ-
 યો મારા વહાણમાં ચડાવ, અને તું પણ તારી
 સ્ત્રીને સાથે લઈ વહાણમાં ચડી બેશ? ત્યારે ધનદે
 તે વાત અંગીકાર કરીને કહ્યું કે, હે સાર્યપતિ ધેર

જઈને હું તમેને આમાંથી છઠો ભાગ આપીશ. ત્યારે સાર્થવાહે કહ્યું કે, અરે ભાઈ, ધન તો અસાર છે. તેં તારા મુખથી વચન કહ્યું, એટલે ધન તો આવી ચુક્યું. એમ કહી સાર્થવાહે, તેની સઘળી વસ્તુઓ, તથા તેઓને પોતાના વહાણુપર ચઢાવ્યાં. પછી માર્ગમાં આવતાં તે પાપી સાર્થવાહની બુદ્ધિ ચત્રા-ચમાન થઈ, અને વિચારવા લાગ્યો કે, તે સ્ત્રી, તથા ધન મને આવે તો ઠીક. પછી જ્યારે ધનદ રાત્રિને વખતે દેહચિંતા અર્થે માંચામાં ગયો, તે વખતે સર્વે માણસો નિદ્રામાં હોવાથી, તે દુષ્ટ સાર્થવાહે માંચી સહિત તેને સમુદ્રમાં ફેંકી દીધો. પછી ધણો દૂર જઈ, સાર્થવાહ પોકારવા લાગ્યો કે, મારો પ્રીય મિત્ર ધનદ થોડો વખત થયાં દેહચિંતા અર્થે ગયો હતો, પણ હજી તે આવ્યો નહી, માટે ખરેખર તે સમુદ્રમાં પડી ગયો. એમ કહી તેણે પોતાના માણસો સાથે તેની તપાસ કરવી. પરંતુ તેનો પતો ન લાગ્યો. પછી એક દહાડો તે સાર્થપતિએ તિલ-કસુંદરીને કહ્યું કે, હે ભંદ્રે કર્મયોગે તારો પતિ તો હવે મૃત્યુ પામ્યો. માટે હવે તું મારી પત્ની થા? સાર્થપતિના એવાં વચન સાંભળી તે બુદ્ધિવંત સ્ત્રી વિચારવા લાગી કે, ખરેખર આ દુષ્ટે મારા પતિને સમુદ્રમાં નાખ્યો છે. અને હવે

તે બખાતકારે પણ મારા શીલનો ભંગ કરશે. માટે
 આ સમયે એને કંઈક ઉત્તર દઈ કાલક્ષેપ કરવો.
 એમ વિચારિ તેણીએ સાર્થપતિને કહ્યું કે, નગરીમાં
 જઈ રાજની આજ્ઞા લઈ, હું તારો સાથે યઈશ. એવ
 વચનો સાંભળી શેઠ હર્ષવંત થઈ વિચારવા લાગ્યો
 કે, નગરમાં જઈ, ત્યાં રાજને ધનથી સંતોષી હું માફ
 ધારેલું કામ પાર પાડીશ. હવે તે ધનદ સમુદ્રમાં પ-
 ડ્યો, એટલામાં તેના હાથમાં કોઈ પાટીઉં આ-
 વી ગયું. તે પાટીઆને જોરથી વળગી રહી, પાંચ-
 મે દહાડે પોતાના નગરના કાંઠા નજદીક આવ્યો.
 ત્યારે હર્ષ પામી ઉંચું મુખ કરી જોવા જોવા જાય
 છે કે, તુરત એક મગરમઠ પાટીઆ સાથે તેને ગ-
 ણી ગયો. તે નરકતુલ્ય મગરના જઠરમાં જઈ ચિ-
 તવવા લાગ્યો કે, અરે જીવ! આ સમજી કર્મના
 બળથી જ થાય છે, એમ વિચારો ધૈર્ય રાખી તે
 ગાથાનું જ સ્મરણ કરવા લાગ્યો. પછી થોડી વારે
 કષ્ટ નિવારણ મળિ યાદ આવવાથી તેનું સ્મરણ
 કરવા લાગ્યો. તેના પ્રભાવથી તે મગરને કોઈ ધીવ-
 ર પકડ્યો. તેને કાંઠે લઈ જઈ, તેઓએ ચીર્યો,
 ત્યારે તેના જઠરમાંથી ધનદ જીવતો નિકળ્યો. તેને
 જોઈ વિસ્મય પામી ધાવરો પૂછવા લાગ્યા કે, કે
 લદ્ર તું કોણ છે? અને મત્સ્યના ઉદરમાં તારું પડવું

શા રીતે થયું? તે અમેને કહી સંભળાવ? ત્યારે ધન-
 દે કહ્યું કે, હું જાતનો વણિક છું. મારું વાહાણ ભા-
 ગી જવાથી, નશીબ યોગે પાટીઉં હાથ આવવાથી
 આ કાંઠા સુધી આવ્યો. પણ જોઉં છું મુખ કરી
 નગરને જોવા લાગ્યો તેટલામાં આ મત્સ્યે આવી
 મને ગળ્યો. એ વાત સાંભળી તેઓ તેને રાજ પાસે
 લઈ ગયા. રાજ પણ તેની અ વાત સાંભળી વિ-
 સ્મય પામ્યો. પછી રાજએ તેને સુવર્ણથી ઘોડેસા
 જોડે સ્નાન કરાવી, પોતાનો પાસે રાખ્યો; તથા
 તેનું મત્સ્યોદર નામ પાડ્યું. પછી રાજએ તેને
 પોતાનો સ્થગિધર બનાવ્યો. પછી ત્યાં તે કેટલાક
 દહાડા સુધિ પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું વિના રહ્યો.
 એટલામાં તેને કુવામાં નાખનાર સુદત્ત સાર્થવાહ
 પોતાના વહાણો સહિત ત્યાં આવી ચડ્યો. તે સા-
 ર્થવાહ ભેટ લઈ રાજને દેવા આવ્યો. રાજએ પણ
 મીઠું વચને તેને આદરમાન દઈ કુશલ સમાચાર
 પૂછ્યા. પછી રાજએ સ્થગિધરને હાથે તેને તળોળ-
 નું ખીડું અપાવ્યું; ત્યારે ધનદે તેને ઝાળખા ક-
 હાડ્યો. સુદત્ત સાર્થવાહ પણ ધનદને જોઈ, આ-
 શ્ચર્ય પામી, મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે, મેં
 આગળ જ માણસની સોનાનો ઈંટો લઈ જને કુવામાં
 નખાવ્યો હતો, તેના સદૃશ્ય આ માણસ પણ

નખાવ્યો હતો, તેના સદ્રશ્ય આ માણસ પણ લા-
 ગે છે, પણ તે તો અહીં ક્યાંથી આવી શકે? એમ
 વિચારમાં ને વિચારમાં રાજાને પ્રણામ કરી ત્યાંથી
 ઉઠ્યો. ત્યારે રાજાએ પણ ખુશી થઈ, તેનું અરધું
 દાણ માફ કર્યું. પછી તેણે ત્યાંથી જઈ, લોકાને
 પૂછ્યું કે, આ સ્થગિધર કોણ છે? ત્યારે લોકાએ પણ
 જમ વાત બની હતી તે સઘળી તેના મુખ આગળ
 કહી સંભળાવી. તેથી સુદત્તસર્થવાહના ચિત્તમાં નિ-
 શ્ચય થયો. એટલામાં રાજાનો માનિતો એક ગીતરતિ
 નામનો માતંગ, તે સાર્થવાહ પાસે ગાયન કરવા
 આવ્યો. પોતાના પરિવાર સહિત ત્યાં ગાવા લા-
 ગ્યો. તેની ગીતકળાથી સાર્થવાહ પણ અતિ આ-
 નંદ પામ્યો. પછી સાર્થવાહે ખુશી થઈ તેને દાન
 આપ્યું, અને વળી કહ્યું કે, જો તું મારું એક કામ
 કરી આપે, તો હું તને ઘણું દ્રવ્ય આપું. ત્યારે
 માતંગે કહ્યું કે, શેઠજી, જો આપ ફરમાવશો, તે ક-
 રવાને હું તૈયાર છું; કારણકે રાજા પણ મારેજ વશ
 છે. માતંગના એવાં વચનો સાંભળી, શેઠે તેને કહ્યું
 કે, તારે એકાંતે જઈ, રાજાને એમ કહેવું કે, આ
 મત્સ્યોદર તો મારો સગો છે. ત્યારે માતંગે તે વાત
 અંગીકાર કર્યાથી, સાર્થવાહે ખુશી થઈ તેને ચાર
 સોનાની ઘંટા આપી. પછી તે માતંગ રાજા પાસે

જઘ ગાયન કરવા લાગ્યો. પછી રાજાએ તેના ગાયનથી ખુશી થઈ, સ્થગીધરને તંયોગનું બીડું આપવા ફરમાવ્યું. ત્યારે ધનદ રાજાની આજ્ઞાથી જવો તેને તંયોગ આપવા ગયો, કે તરતજ તે દુષ્ટ માતંગ તેને કંઠે વળગી કહેવાં લાગ્યો કે, હે માઈ તું આટલા દિવસ ક્યાં ગયો હતો? અંમ કહી રડવા લાગ્યો, ત્યારે રાજાએ ધનદને પૂછ્યું કે, આ શું કહે છે? ત્યારે ધનદે મનમાં કંઈક ઉપાય ચિંતવીમે કહ્યું કે, હે રાજા એ વાત સત્ય છે. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે તે વાત કેવી રીતે સત્ય છે? ત્યારે ધનદ પોતાની બુદ્ધિથી કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજા, આમળ આજ નગરમાં, અમારા બન્નેનો પિતા એક માતંગ હતો. તે ગાયન કળામાં ઘણો કુશળ હતો. તેથી રાજાની તેના પર મેહેરમાની હતી. હવે તેને બે સ્ત્રી હતી. તે બન્નેના અમેં બન્ને પુત્રો થયા. મારી માતા મારા પિતાને અણમાનેતી હતી, તેથી તે મારા પર પ્રમ થોડો રાખતા; અને આની માતા તેને વહાલી હતી, તેથી આ પણ એને વહાલો હતો. પછી એક દહાડો તેણે લાંબો વિચાર કરી, મારી જંબામાં પાંચ રત્નો નાખી, તથા ઘા રૂઝાવી મને કહ્યું કે, હે વત્સ, આપણને વખતે આ રત્નો તને કામ લાગશે. અને આ એના વહાલા

પુત્રના આખા શરીરમાં તેણે રત્નો ભર્યાં. વળી તે ખાખતની જો તમારે ખાતરી કરવી હોય, તો જુઓ? એમ કહી પોતાની જંધામાંથી રત્નો કહાડી રાજને દેખાડ્યાં. તે બહુ મૂલ્યવાળાં રત્નો જોઈ, રાજ આશ્ચર્ય પામ્યો. પછી રાજએ પોતાના માણસોને ગીતરતિનું શરીર ચીરી રત્ન કહાડવાનો હુકમ કર્યો. રાજનો એ હુકમ સાંભળી ગીતરતિ કહેવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિ, એ મારો ભાઈ નથી, વળો એને હું ઝાળખતો પણ નથી, તેમ મારા શરીરમાં રત્નો પણ નથી. મેં તો ધનના લોભથી સાર્યવાહનું વચન માની આ કાર્ય કર્યું છે. માટે જો તમોને ખાતરી ન હોય તો મારે ઘેર તે સાર્યવાહે આપેલા સુવર્ણનો ઈંટોના ચાર જોડા છે, તે મગાવી ખાતરી કરો? મતંગના એવાં વચનો સાંભળી રાજએ મત્સ્યોદર સામું જોયું. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, તે વાત પણ સત્ય છે. ત્યારે રાજએ તેને પોતાનું ખરેખરું સ્વરૂપ કહેવા ફરમાવ્યું. ત્યારે તે કહેવા લાગ્યો કે હે નરપતિ, આ વણિકના વહાણમાં હજી મારા સવા આઠસો સુવર્ણનો ઈંટોના જોડા તથા પંદર હજાર રત્નો છે. તે જોડામાં માડું નામ માંડેલું છે. પછી તેણે રાજ

આગળ પોતાનું નામ ઠામ વિગેરે સઘળો વૃતાં-
 ત કહી સંભળાવ્યો. પછી રાજાએ તે માતાંગને
 ધેરથી ચારે ઈંદોના બેટા મંગાવ્યા. તેઉપરથી
 ધનદનું નામ બેઠ, રાજાએ, તે માતાંગ તથા
 સાર્યવાહ, બન્નેને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો.
 પણ ધનદે દયા લાવી તે બન્નેને છોડાવ્યા.
 પછી ધનદે પોતાનું સર્વ દ્રવ્ય સાર્યવાહ પાસેથી
 લોધું. વળી તેણે રાજાને કહ્યું કે, હે રાજા
 આ વાત હજી આપે કોઈને પ્રકાશ કરવી
 નહીં. કારણ કે હજી દેવદત્ત નામનો એક સા-
 ર્યવાહ મારું ધન તથા સ્ત્રીને હરી ગયો છે, તે કદાચિ-
 ત અહીં આવી ચડે, તો પછી સઘળું કાર્ય સિદ્ધ
 થાય. પછી કટલેક દિવસે ભાગ્યોગે તે દેવદત્ત સા-
 ર્યવાહ પણ ત્યાં આવી ચડ્યો, અને ભેટ લઈ, તિલક-
 સુંદરીની સાથે રાજસભામાં આવ્યો. ત્યારે રાજાએ
 તથા ધનદે પણ તેને ઓળખ્યો. પછી ધનદ, પોતાની
 સ્ત્રીની મનોવૃત્તિની તપાસ માટે, કંઈપણ બોલ્યાલ
 કર્યાવિના ગુપ્ત વૃત્તિથી રહ્યો. પછી રાજાએ સાર્ય-
 પતિને પૂછ્યું કે, હે ભદ્ર, તું કાણ છે? તથા આ
 બાલિકા પણ કાણ છે? ત્યારે સાર્યપતિ કહેવા લાગ્યો
 કે, હું ભરતક્ષેત્ર નિવાસિ એક વણિક છું, તથા ક-
 ટાહદ્વિપે ધન કમાત્રા વાસ્તે ગયો હતો. ત્યાં આ

ખાલિકાને મેં એકાએક જોઈ. ત્યારે મેં તેણીને વ-
 સનામૂષણો આપ્યાં, અને કહ્યું કે, જો તારી ઇચ્છા
 હોય, તો, તું મારી સ્ત્રી થા! એવી રીતના સાર્થવાહ-
 ના વચનો સાંભળી, રાજાએ તે ખાલિકાને પૂછ્યું કે,
 હે ખાલિકા, તારે આ સાર્થવાહને પરણવાની ઇચ્છા
 છે? અથવા તે તારી સાથે બસાત્કારે લગ્ન કરવાનું
 કહે છે? ત્યારે ખાલિકા બોલી કે, તે પાપીનું નામ
 પણ કાણ લહે છે? તે દુષ્ટે મારા પતિને સમુદ્રમાં
 ફેંકી દીધો, અને પછી મને પોતાની સ્ત્રી કરવાને
 કહેવા લાગ્યો, ત્યારે મેં મારા શીલની રક્ષા વાસ્તે,
 તેને કહ્યું કે, કાઠ નગરમાં જઈ, રાજાની આજ્ઞાથી
 હું તારી પત્ની થઈશ. આ પ્રપંચ કરી, આટલા
 દિવસ સુધિ મેં મારા શિલનું રક્ષણ કર્યું. અને હવે
 તો મેં અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવાનો મારા ચિત્તમાં નિ-
 શ્ચ કરેલો છે. ખાલિકાનાં આવાં વચનો સાંભળી
 રાજાએ કહ્યું કે, હે ભદ્રે તું સાહસ કાર્ય નહીં કરતી!
 હું તારા પરણેલા પતિને તારી દૃષ્ટિગોચર કરીશ.
 ત્યારે ખાલિકા બોલી કે, હે રાજા, આપ મારી
 હાંસી કરો તે હચિત નહીં. મારો પતિ તો આ
 પાપી સાર્થપતિએ સમુદ્રમાં નાખ્યો છે, માટે હવે
 તેનું વદનચંદ્ર જોઈ, મારા ચક્ષુકૈરવ ક્યાંથી વિક-
 સ્વર થાય? રાજાએ સુંદરોનાં આવાં વચનો શ્રવણ

કરી, ધનદને તાંબોળ આપવા વાસ્તે ઉઠાડીને બાળિ-
કાને કહ્યું કે, હે સુંદરી, આ તારા ભરતારને નિશ્ચય
મને જોઈ ઝોળખી કહાડ? ત્યારે તિલકસુંદરી ધન-
દને જોઈ, અસંભવપણાથી વિસ્મય પામી મૌન કરી
સ્થિર રહી. ત્યારે ધનદ રાજાને કહેવા લાગ્યો
કે હે સ્વામિ, એનો પતિ તો તે હશે, કે જ,
શુન્ય ઘરમાં આવેલો હતો. તથા આ બાળિકાએ
જને રાક્ષસને મારવા તકવાર આપી હતી, તથા
જણે તે રાક્ષસને માર્યો હતો, તથા આ બાળિકા
તે વખતે સ્નેહથી જને પરણી હતી, તે એનો
પતિ હશે. આવી રીતના ચિન્હો સાંભળી, તે
હર્ષવંત થઈ. તથા રાજાના આદેશથી ધનદની
સ્રી થઈ. પછી રાજાએ સાર્થપતિને મારી નાખવા-
નો હુકમ કર્યો, ત્યારે ધનદે તેનો પોતાપર ઉપ-
કાર બણી દયા લાવી છોડાવ્યો. કહ્યું છે કે,

ત્યજન્તિસજ્જનનૈવાસ્વસ્વભાવંચર્હિચિત્ ॥

ચન્દનંહ્યગ્નિનાદગંધાપ્રસૂતેસ્વસુગન્ધતામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સજ્જન લોકો કદિ પણ પોતાનો સ્વ-
ભાવ તજતા નથી; જુઓ કે, ચંદનને અગ્નિ-
થી બાળે છે, તોપણ પોતાની સુગંધિ છોડતું
નથી.

પછી ધનદે તે વણિક પાસે રહેલી સઘળી પોતાની વસ્તુઓ લીધી. પછી એક દહાડો ધનદે રાજાની આજ્ઞા લઈ, પોતાના માખાપને ઘેર આવ્યો. ત્યારે રત્નસાર શેઠે તેને રાજાનો માની-તો, તથા ધનવાન જાણી, તેની ધણીજ આગતા સ્વાગતા કરી તથા આસન આદિક દઈ, નમ્રતાથી કહેવા લાગ્યો કે, આજે આપના પગલાં મારે ઘેર થયાં, તેથી આજનો દિવસ હું ધન્ય માનું છું. આ આપના સેવકને શું ફરમાન છે? આ મારાં ઘર ખાર ધન દોલત પણ તમારાંજ છે. ત્યારે ધનદે બોલ્યો કે, હે તાત જ, આપ કહો છો તે સંધ્યું સત્ય છે; પણ હું આપને એક પ્રશ્ન પૂછું છું તેનો જવાબ આપો? તમારો ધનદે નામનો જે પુત્ર હતો તે હાલ ક્યાં ગયો છે તે આ દુનિઆમાં જીવે છે, અથવા મૃત્યુ ગરણ થયો? તેના કંઈ સમાચાર તમે જાણો છો? ત્યારે શેઠે તેને પોતાના પુત્રતુલ્ય જોઈ, વિચાર કરી સઘળો વૃતાંત કહેવા માંડ્યો કે, તે મારા પુત્ર ધનદે એક દહાડો હજાર સોનામોહોરો ખરચી એક ગાથા ખરીદ કરી. ત્યારે મેં જરા ક્રોધ કરી તેને કઠોર વચન કહ્યું, તેથી અભિમાનમાં ને અભિમાનમાં, તમારે ઘેરથી નિકળી જઈ ક્યાં

ચાલ્યો ગયો. તેને ઘણો કાળ થઈ ગયો તો
 પણ હજી તેનો કંઈ પત્તો મળ્યો નથી. પણ હું
 તારી આકૃતિથી તથા આવાં તારાં વચનોથી
 એમ ખાઈ છું કે, તું જ તે હોય; પણ જ્યાંસુધી
 તું તે વાત પ્રગટ નથી કરતો, ત્યાં સુધી
 મારા મનમાં તો સંશયજ રહ્યા કરે છે.
 એવી રીતનાં પિતાના વચનો સાંભળી ધનદે
 કહ્યું કે, હે તાત, તેજ હું આ ધનદ છું. ત્યારે
 શેઠે પણ, તેના જમણા પમમાં રહેલું ચિન્હ ઝાળખી
 કહાડી, તેને આલિંગન કર્યું. ધનદ પણ પોતાના
 પિતાના ચરણ કમળને નમ્યો. ત્યારે શેઠ આંખોમાં
 હર્ષના અશ્રુ લાવી કહેવા લાગ્યો કે, હે પુત્ર, તને
 નગરમાં આવ્યે આટલા દિવસો થયા, તોપણ તને
 તારા માખાપને મળવા જરા પગ ઉત્કંઠા થઈ નહીં?
 વળી હે વત્સ, તું આટલો વખત ક્યાં રહ્યો? તથા
 દેશાંતરમાં તને શું શું સુખ દુઃખો થયાં? તે સઘળું
 કહી, અમારા ચિત્તને આનંદ પમાડ? ત્યારે ધનદે
 પણ આંખોમાંથી અશ્રુપાત કરી, પોતે અનુભવેલું
 સઘળું સુખદુઃખ માખાપને કહી સંભળાવ્યું. પ-
 છી રત્નસાર શેઠે રાજાને પોતાને ઘેર જમવાનું નો-
 તર આપ્યું. ત્યારે ધનદ પણ રાજા સાથે, હા-
 થી અંબાડીપર બેસા પોતાની સ્ત્રીને સાથે લઈ, ઘેર

આવ્યો. શેઠે પણ તે વખતે મોટો મહોત્સવ કરાવ્યો. હવે તેઓ સવળા ભોજન કરી, બેઠા છે, એટલામાં ડાઘએક માળીએ આવી, પોતાના કરંડીઆમાંથી ખુશબોદાર પુષ્પો કહાડી રાજના હસ્તકમળમાં મૂક્યાં. તે વખતે રાજનો પુત્ર તેના ખોજામાં બેઠેલો હતો, તેણે તે કુસુમો લઈ જવાં સુગવા માંડ્યાં, તેટલામાં તેમાં રહેલા, સુક્ષ્મ શરીરવાળા એક રાજસર્પે, રાજકુમારની કોમળ નાશિકાના અગ્ર ભાગ ઉપર પોતાનો ઊંચી ડંખ માર્યો. તેથી તે બાળક ઘણું જ રૂદન કરવા લાગ્યો. ત્યારે રાજએ તે પુષ્પોના અંદર તપાસ કરી, તો તેમાં એળસરખો એક રાજસર્પ તેની દૃષ્ટિએ પડ્યો. તે જોઈ રાજ, અત્યંત દુઃખ પામી, પોકારવા લાગ્યો કે, ગાંડીઓને બોલાવો? ત્યારે તેજ ક્ષણે ગાંડીઓને બોલાવ્યા. ત્યારે તેઓએ આવી, તે ડંખની તપાસ કરી, નિશ્વાસ મુકી કહ્યું કે આ, સર્વ સર્પોના રાજ રાજસર્પનો ડંખ છે, માટે એનું વિષ ઉતારવા, અમારા મંત્રયત્રો, પોતાની શક્તિ વાપરો, અમેને યશ અપાવવા શક્તીવાન હોય, એવું અમેને જણાતું નથી. એવી રીતનાં ગાંડીઓનાં વચન સાંભળી, રાજ અત્યંત દુઃખ પામી ખેદ કરવા લાગ્યો. કુમાર પણ વિષની પીડાથી બેભાન થઈ પૃથ્વી પર પ-

ડયો. એટલામાં ધનદે ત્યાં આવી ચક્રેશ્વરી માતાએ દિધેલા મણિના પ્રભાવથી રાજકુમારને વિષ ઉતારી સચેતન કર્યો. તેથી રાજા અત્યંત હર્ષ પામી, ધનદેનો ઉપકાર માની પોતાને ઘેર ગયો. તથા પુત્રના પુનર્જન્મનો મહોત્સવ કર્યો. અનાથ લોકોને દાન આપ્યું. પછી અનુક્રમે તે રાજકુમાર યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયો. એક દહાડો તે કુમાર ગજ અંબડીપર બેસી, નગરમાં ફરતો હતો, તે-ટલામાં, તેણે શૂર રાજાની શ્રીષેણા નામની પુત્રી દીઠી, તેને જોઈ, કુમાર કામાંધ થઈ, વિચારવા લાગ્યો કે, આ કુમારીકા જે મારી સ્ત્રી થાય, તોજ આ મારો અવતાર હું સફળ માનું. હવે તે કુમારીકાએ તેને જોઈ, પોતાના હૃદયમાં જરા પણ તેનાપર રાગ લાગ્યો નહીં. પછી તે રાજકુમારે પોતાને ઘેર આવી, તે અભિપ્રાય પોતાના પિતાને કહી સંભળાવ્યો. ત્યારે રાજાએ પણ, તે કન્યાનું પોતાના પુત્ર વાસ્તે માગું કરવા, એક બુદ્ધિવાન મંત્રિને શૂર રાજા પાસે મોકલ્યો. તે મંત્રિએ, તે વાત શૂર રાજાને કહેવા-થી, તે હર્ષ પામ્યો. એટલામાં તે કુમારીકા આવી, પોતાના પિતાને કહેવા ભાગી કે, હે તાત, જે તમે મને તે કુમાર સાથે પરણાવશો તો

હું નક્કી મારા આત્માનો ત્યાગ કરીશ. પુત્રીના આવાં વચનો સાંભળી શૂર રાજાએ ખેદ પામી મંત્રિને કહ્યું કે, હમણા તો તમે જાઓ, પછી હું આ કન્યાને મનાવી, તમેને કહેવરાવી મુકીશ. એમ કહેવાથી મંત્રિએ ત્યાંથી ઉઠી રાજાપાસે જઈ સધળો વૃતાંત નિવેદન કર્યો. પછી શૂર રાજાએ પુત્રીને ઘણું કહ્યું, તોપણ તેણીએ તે વાત પિતૃકુલ અંગીકાર કરી નહીં. ત્યારે શૂર રાજાએ તે વૃતાંત રાજાને કહેવરાવ્યો. રાજાએ કુમારને કહ્યાથી કુમાર અત્યંત મદનાતુર થઈ, ખેદ પામવા લાગ્યો. એટલામાં ભાગ્યયોગે ત્યાં ધનદનુ આવવું થયું. ધનદે રાજાને ચિંતાતુર જોઈ પૂછ્યું, હે સ્વામિ આજે આપ ચિંતાતુર થઈ કેમ બેઠા છો? એમ કહેવાથી રાજાએ ધનદને સધળી વાત કહી સંભળાવી. ત્યારે ધનદે કહ્યું કે, હે સ્વામિ, એ બાબતમાં આપે જરા પણ વિષાદ નહીં કરવો. એમ કહી તેણે ચક્રેશ્વરી માતાએ દીધેલું રત્ન લાવી કુમારને આપ્યું. તે રત્નની તે રાજકુમારે સેવા કરી, તેના પ્રભાવથી તે રાજકુમારની તેના ઉપર મોહિત થઈ. અને પોતાની સખીઓ સાથે, તેને પરણવાનું, પોતાના પિતાને કહેવરાવ્યું. પછી શૂર રાજાએ મહીપતિને કહેવરાવ્યું.

મહીપતિએ પુત્રને કહ્યું તેથી તે ધણેજ આનંદ પા-
મ્યો પછી રાજાએ જ્ઞેશીઓને બોલાવી શુભદિવસ જો
વરાવ્યો. ત્યારે જ્ઞેશીઓએ બીજેજ દીવસ શુભ કહ્યો.

તેથી બીજેજ દીવસે, તે બન્નેનો હર્ષ પૂર્વક વિવાહ
મહોત્સવ કર્યો. પછી રાજકુમાર પણુને કન્યા સાથે
વિષય સુખ ભોગવવા લાગ્યો. પછી એક દહાડો રાજ
ના ઉદરમાં શુભની વેદના થવા લાગી. તેથી અત્યંત
ખેદ પામવા લાગ્યો. ત્યારે ધનદે મણિના પ્રભાવથી તે
પીડાનો પણુ અંત આણ્યો. ત્યારે રાજ વિચારવા
લાગ્યો કે, અહો! આ, પુરૂષ તો એક ગુણનો ભંડાર
જ છે, એના સમાન કોઈ બીજો પુરૂષ આ દુનિયા
માં મળવો દુર્લભ છે. આ તો મારા ભાગ્યના પ્રમળ-
થીજ મારો મિત્ર થયો છે. એમ વિચારી રાજ તે
ને પોતાના પુત્રથી પળુ અધીક માનવા લાગ્યો.
એટલામાં તે નગરમાં શીલંબર નામના મહાજ્ઞાની
આચાર્ય, પોતાના ચરણકમળથી પૃથ્વીને પવિત્ર ક-
રતા થકા, પરિવાર સહીત પધાર્યા. તેને વાંદવા
વાસ્તે નગરના સધળા માણસો પોતપોતાના પરિવાર
સહીત ત્યાં આવ્યા. ત્યારે ધનદે પણુ રથમાં બેસી
આચાર્ય મહારાજને વાંદવા ત્યાં આવ્યો. પછી સધળા
માણસો યોગ્ય સ્થાનકે બેસી જવાથી ગુરૂ મહારાજ
અમૃતના ધારાસગાન ગંભીર ધ્વનીથી દેશના દે-

વા લાગ્યા. “આ સંસારમાં, જીવ, ધર્મકરણી કર્યા-
વિના કદી પણ સુખ પામતો નથી. માટે એવું જા-
ણી, હે ભવ્ય લોકો ! આ અમૂલ્ય મનુષ્ય જન્મ પા-
મો, શ્રી વોતરાગ પ્રભુએ કહેલા જૈનધર્મનું આરાધન
કરી, તમારી આત્માને સફળ કરજો. પણ તે ધર્મ-
કરણી કરતાં જો મનની અંદર તેના ફળવિષે જરા
પણ શંકા લાવી, તે કરણીને કલંકિત કરશે, તો,
મહાણાક નામના માણસની પેઠે દુઃખથી મિશ્રિત
થએલું સુખ પામશે. ”

આચાર્યના આવાં વચનો સાંભળી ધનદે પૂછ્યું
કે, હે ભગવન, તે મહાણાક ટાણુ હતો ? તથા
તેણે કેવી રીતે કલંકયુક્ત ધર્મકરણી કરી ? તે
સધળું મને સંભળાવવા કૃપા કરશે. એમ
કહ્યાથી આચાર્ય મહારાજ કહેવા લાગ્યા કે,
આજ ભરતક્ષેત્રમાં એક રત્નપુર નામે વિશાલ નગરી
છે. ત્યાં શુભદત્ત નામે એક ધનવાન શેઠ રહેતો
હતો. તેને વસુધરા નામે સ્ત્રી હતી, તેઓને મહા-
ણાક નામે એક પુત્ર હતો. તેની સ્ત્રી સોમશ્રી નામે
હતી. એક દહાડો તે મહાણાક રથમાં બેસી, પો-
તાના મિત્રો સાથે ઉજાણીમાં ગયો. ત્યાં તેઓ
ઉદ્યાનમાં એક સુંદર મંડપ રચી, તથા મિત્રોની
સાથે ભોજન કરી, પંચ સુગંધિત્રાણાં તાંબોળ ચાવી,

નાટક જોઈ, બગીચામાં ફરવા ગયા. તે બગીચામાં ઘણાં ફળદ્રૂપ વૃક્ષો ઉગેલાં હતાં. આમ્રના વૃક્ષોપર ઠાયતો પોતાના મંદુર સ્વગેથી ગાયન કરી રહી હતી. તે જાણે કે, પોતાને આવકાર દેતી હોય નહીં જમ, તેમ માની, તેઓ આગળ આગળ પ્રયાણ કરવા લાગ્યા. એટલામાં તેઓની દૃષ્ટિએ એક મહા-મુની પડ્યા. તે મુનિ એક સુંદર છાયાવાળા વૃક્ષનીચે કાયોત્સર્ગ ધ્યાને ઉભા હતા. તેને જોઈ, મહણાકના મિત્રોએ તે મુનિને વાંદવા જવાની ઈચ્છા કરી. ત્યારે મહણાક પણ મિત્રોના ઉપરોધથી મુનિને વાંદવા ગયો. તેઓએ ત્યાં જઈ મુનિને વાંધા. મુનિએ પણ તેઓને ભવ્ય જીવ જાણી ધ્યાન મૂકીને પણ ધર્મલાભ દીધો. પછી મહણાકે મુનિની દેશનાથી બોધ પામી, શ્રદ્ધાથી સમ્યક્ત-સહિત શ્રાદ્ધધર્મ અંગીકાર કર્યો. પછી સાધુને નમસ્કાર કરી, મહણાક, પોતાના મિત્રો સાથે ઘેર ગયો. ત્યાં જઈ ઘણું દ્રવ્ય ખરચી, એક સુંદર જૈનપ્રાસાદ બંધાવ્યું. પછી મનમાં ખેદ લાવી ચિંતવવા લાગ્યો કે, અરે! મેં ધર્મના રસથી આ જનપ્રાસાદ બંધાવવામાં ઘણું પૈસો ખરચ્યો. એમ વિચારિ તેણે દટલાક દહાડા સુધી તે પ્રાસાદમાં પ્રતિમા સ્થાપન કરી નહીં. ત્યારે લોકો કહેવા

લાગ્યા કે, અરે મૂર્ખ ! તેં આ લાખો રૂપીઆ
 ખરચી પ્રાસાદ બંધાવ્યું, પણ તેમાં પ્રતિમા સ્થા-
 પન ન કરી, ત્યારે તે પ્રાસાદ શું ઉપયોગનું છે ?
 એવી રીતના લોહાના વચન સાંભળી, વળી મનમાં
 હર્ષ લાવી પ્રતિમાનું સ્થાપન કર્યું. જીવહિંસા નિ-
 વારિ યોગ્ય દાન આપ્યું. વળી પાછો મનમાં વિ-
 ચાર કરવા લાગ્યો કે, અરે ! મેં ધર્મમાં ઘણો પૈસો
 ખર્ચ્યો. ઉપાર્જન કરેલા ધનનો ચોથો ભાગ ધર્મમાં
 ખર્ચવો, તે તો યુક્ત છે, પણ મેં તો તેથી વધારે
 ખર્ચ્યું; તેનું કળ મળશે વા નહીં મળે ? એમ
 ધારી વળી મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે, શાસ્ત્રમાં
 તો એમ કહ્યું છે કે; ધર્મમાં થોડું દ્રવ્ય ખર્ચવાથી
 પણ ઘણું પુણ્ય થાય છે. એમ શ્રદ્ધા લાવી પાછો
 દેવપૂજ આદિક કાર્ય ઉત્સાહથી કરવા લાગ્યો.
 એક દહાડો, બે મુનિને પોતાને ઘેર આવ્યા જોઈ,
 ભાવ લાવી પંડે ઉઠી ધણીજ ભકિતપૂર્વક તે
 મુનિઓને શુભ આહાર વોરાવ્યો. મુનિ ગયા
 પછી, પોતાના મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે
 આજે મારો દિવસ ધન્ય છે, કારણ કે, આજે મેં
 મારા હાથથી મુનિરાજને ભિષ્મ ભોજન વોરાવ્યું.
 વળી રાત્રિએ નિદ્રા ઉડી જવાથી એક દહાડો ચિં-
 તવવા લાગ્યો કે, અરે ! આવું પુણ્ય કરવામાં કંઈ

પણ સાર નથી. એનું પ્રત્યક્ષ ફળ તો કંઈ નજરે દેખાતું નથી. એમ વિચારિ એક દિવસે બે મલીન મુનિઓને જોઈ વિચારવા લાગ્યો કે, અરે! આ મલીન મુનિઓને ધિક્કાર છે. તેઓ કદાચ નિર્મળ વેષ ધાગણ કરે, તો તેમાં જૈનધર્મને શું દૂષણ લાગવાનું હતું? એમ વિચારિ, પાછો વળી એમ ચિંતવવા લાગ્યો કે, અરે! મેં પાપીએ દુષ્ટ ચિંતવ્યું. મુનિરાજ તો એવાજ હોય છે. તેઓ પોતાના સંયમથીજ નિર્મળ હોય છે. એવી રીતે શુભ ભાવથી તેણે શુભ કર્મ ઉપાર્જન કર્યું, તથા અશુભ ભાવથી અશુભ કર્મ ઉપાર્જન કર્યું. પછી આયુષ્ય પૂર્ણ થયે ત્યાંથી ચલી તે સુવનપતિમાં દેવ થયો. ત્યાંથી ચલી હે ધનદ! તેનો જીવ આ તું થયો. તેં પૂર્વ ભવમાં ધર્મકરણી કરીને, વચ્ચે વચ્ચે અશુભ કર્મ બાંધી જે શુભાશુભ કર્મો ઉપાર્જન કર્યાં, તેના પ્રભાવથી, તારે સુખ દુઃખ બન્ને ભોગવવાં પડ્યાં. મહામુનિનાં એવાં વચનો શ્રવણ થયાથી ધનદ મૂંઠા પામી ક્ષણવાર પૃથ્વીપર પડી રહ્યો. તેજ વખતે તેને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થવાથી, પોતાનો પૂર્વભવ, અરિસામાં રહેલા પ્રતિબિંબની માફક જોવા લાગ્યો. પછી શુદ્ધિ આવવાથી આચાર્ય મહારાજને હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે, હે ભગવન આપે મારાપર કૃપા

કરી જે વૃતાંત મને કહી સંભળાવ્યું, તે સવળું સત્ય છે. જ્યાં સુધિ જિનેશ્વર પ્રભુની વાણી માણસોને ધ્વણ્ણગોચર નથી થઈ, ત્યાં સુધી તેઓને કેઈપણ વસ્તુનું જ્ઞાન થતું નથી. કહ્યું છે કે,

ન દેવં ના દેવં ન શુભગુરુમેતં ન કુગુરું ।
 નધર્મનાધર્મેનગુણપરિણધ્વં ન વિગુણમ્ ॥
 નકૃત્યં નાકૃત્યં નહિતમાહિતં નાપિ નિપુણં
 વિલોકન્તેલોકાજિનવચનચક્ષુર્વિરાહિતાઃ ૧ ।

અર્થ:-જિનેશ્વર પ્રભુના વચન રૂપો ચક્ષુવિનાના લોકો, દેવને, તેમ કુદેવને, સુગુરુને, તેમ કુગુરુને, ધર્મને, તેમ અધર્મને; ગુણવાનને, તેમ નિર્ગુણને, કૃત્યને, તેમ અકૃત્યને, હિતને, તેમ અહિતને, તેમ વિદ્વાનને પણ જોઈ શકતા નથી. ॥ ૧ ॥

એવી રીતે જિન વચનની સ્તવના કરી, ધનદે આચાર્યમહારાજને વિનંતિ કરી કે, હે ભગવન હું મારા બંધુઓની અનુજ્ઞા લઈ આપની પાસે દીક્ષા લઈશ. એમ કહી ત્યાંથી પોતાને ઘેર જઈ, તે વાત પોતાના માઆપને કહી સંભળાવો. ત્યારે માઆપે દીક્ષા લેવાની ના પાડી તોપણ, તેણે તે વાત માની નહીં. તેથી માઆપે કહ્યું કે, હે પુત્ર, અમે પણ તારી સાથે દીક્ષા લેશું. એવી રીતે માતપીતાનું વન

ચન સાંભળી ઉત્કંઠિત થઈ તે રાજ પાસે ગયો, અને પોતાની વાત કહી સંભળાવી. ત્યારે રાજાએ પણ કહ્યું કે, હું પણ તારીજ સાથે દીક્ષા લઈશ. ત્યારે ધનદે હર્ષથી રોમાંચિત થઈ કહ્યું કે, હે રાજા, ગૃહસ્થીપણામાં પણ આપ મારા સ્વામિ છો, તો આ શ્રામણ્યાવસ્થામાં પણ આપ મારા સ્વામિ થઈ મને આનંદ પમાડો ? પછી રાજાએ પોતાના પુત્રને રાજ્યાભિષેક કરાવી, રાજ્યપર બેસાડ્યો. ધનદના પુત્ર ધનવહને નગરશેઠની પદ્ધતિ આપી. પછી ધનદે, રાજાએ, ધનદના માતૃપિતાએ, તથા તિલકસુંદરીએ. આચાર્ય પાસે જઈ સાથે દીક્ષા લીધી. ઘણા કાળ સુધી શુદ્ધમત પાળી, શુભધ્યાનથી ચલી સધળા દેવલોકમાં ગયા. ત્યાં ઘણા કાળ સુધિ દૈવિક સુખ ભોગવી, પાછા માહવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્ય જન્મ પામ્યા. ત્યાં ઘણા કાળ સુધિ સમ્યક્ત્વસહિત શ્રાદ્ધધર્મ આરાધવા લાગ્યા. જિનેશ્વર પ્રભુની પૂજા સેવામાં પોતાનો કાળ નિર્ગમન કરવા લાગ્યા. વર્ગી હમેશાં જિનવચનપર શ્રદ્ધા રાખી, યાત્રા આદિક ધર્મકાર્ય કરવા લાગ્યા. પછી એક દહાડો સુમુરૂની અમૃતસરખી દેશના સાંભળી વૈરાગ્યથી, ઉત્કંઠા લાવી સધળાએ દીક્ષા લીધી. ત્યાં ઘણા કાળ સુધિ દીક્ષા પાળતા થકા ભવિક જીવને પ્રતિબોધ દેતા થકા પૃ-

ધ્રુવીપર વિહાર કરવા લાગ્યા. અંતે કેવળ જ્ઞાન
પામી સર્વે મોક્ષે ગયા.

વસંત તિલકા છંદ.

એવું અરે ભવિકલોક તમેં વિચારિ ।
સર્વે થજે જિનમતે શુભ ભાવધારી ॥
જેથી ન મુક્તિકમલા દિલસાસાથી ।
માલા તજે કમલપાણિતણી તમારી ॥ ૧ ॥
શ્રી ધર્મકર્મ ફલમર્મ ખરો વિચારિ ।
ધારો ન સંશય વળી કદિ ખેદકારી ॥
ધારો કદી ધમદની સમ સંશયો જો ।
તો પામશેજ સુખદુઃખતણા સમૂહો ॥ ૨ ॥

इति श्रीमन्नूतननगरापराभिधानजाम
नगरनिवासितत्वातत्वावबोधदुग्धसलिल
भिन्नकर्मविध्येकराजहंससदृशश्राद्धवर्यहं
सराजात्मजेनाल्पमतिहिरालालाभिधेन
दुःखाम्भोभरनिर्भरभूरिभ्रमद्गीमदुष्टाष्टक
मोत्तुङ्गतरङ्गदुस्तरदुर्वारासारसंसारपारपा-

रावारापरपारगमनार्थप्राप्तजगन्नयोत्तांसित-
तयशश्चारित्रप्रवहणस्य श्रीमगुर्दूमहारा-
जश्रीचारित्रविजयस्य सुप्रसादादस्य भ-
विकजीवधनदाभिध्वाद्धवर्यस्यजगज्जनसुख
बोधहेतवे संस्कृतगिरो गुर्जरभाषायां स्वा-
ल्यमत्या पवित्रचरित्रं मुनि वेदाङ्गचन्द्रैः परि-
मिते शुभवर्षे माघमासे कृष्णपक्षे नवमी
तिथौ बुधवासरे ०यनिर्मायत ॥ श्रीरस्तु

અથશ્રી હીરાલાલવિરચિતં મોહન લાલજિન્મુનિવરાષ્ટકમ્.

ભવિજનામ્બુજબોધદિવાકરો ।

લઘુ કુબોધતામિસ્ત્રગણાપહઃ ॥

સુગુરુમોહનલાલજિદાહ્વયો ।

ભવતુ સોઽથ મમા તિવિભૂતયે ॥૧॥

ભાવાર્થ—ભવ્ય માણસોરૂપી કમળને વિકસ્વર કરવામાં સૂર્ય સમાન, તથા અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો તુરત નાશ કરનારા શ્રી મોહનલાલજી ગુરુમહારાજ મારી ચડતીને અર્થ થાઓ. ॥ ૧ ॥

વિકસિતં ચ મનોજ્ઞપદામ્બુજ ।

મભિનવં કિલ યસ્ય સુસ્વાવહમ્ ॥

તદ ભિવર્જ્ય પરં ન ચ સેવિતું ।

ભવિકચંચરિકો હિ સમીહતે ॥૨॥

ભાવાર્થ—જે ગુરુ મહારાજના વિકસ્વર થએલા, તથા સુખ આપનારા એવા ચરણરૂપી મનોહર નવાકમળને છોડીને આ ભવિકરૂપી ભમરો અન્યને સેવવાની ઇચ્છા કરતો નથી. ॥ ૨ ॥

યસ્યવાણીસુધાધારાં।વદનેન્દોર્વિર્નિર્ગતામ્॥

પીત્વાજરામરત્વંચાભજતેભવિકોજનઃ॥૩॥

ભાવાર્થ—જે ગુરુના મુખરૂપી ચંદ્રમાંથી નિ-
કળેલી વાણી રૂપી અમૃતની ધારાનું પાન કરીને
ભવ્ય માણસ અજરામર થાય છે. ॥ ૩ ॥

ગુરુત્વં સાર્થકંયસ્ય । ક્રોધાદિસુભટાયતઃ॥

ઔઘૃત્યદુર્ગતૌતેઽપિ।પાતિતુંતમનીશ્વરાઃ॥૪॥

ભાવાર્થ—આ મુનિરાજના “ગુરુપણને” હું
સાર્થક માનું છું. કારણ કે ક્રોધ આદિક સુભટો
પણ તેને ઉચકીને દુર્ગતિમાં પાડવાને અશક્ત થયા.
અર્થાત તેની પાસે ક્રોધ આદિક કપાયોનું કંઈ જોર
આદ્યું નહીં. ॥ ૪ ॥

ગુણાગારેગુરાવસ્મિ । નિદંચિત્રં તુ ભાતિમે ॥

યતોમુક્તાર્પદંમુક્તવા।મુક્તસંગંસમુત્સુકઃ॥૫॥

ભાવાર્થ—ગુણના ભંડારરૂપ એવા આ ગુરુ
મહારાજમાં એક વાત મને આશ્ચર્ય ઉપજાવે છે. તે
એકે “મુક્તના” સમૂહનો ત્યાગ કરીને પાછા તે
“મુક્તના” સંગની ઈચ્છા રાખે છે. એ તો વિરોધ
થયો. પણ તેનો પરિહાર એમ છે જે, “મુક્તના”
સમૂહને એટલે મોતીના સમૂહને અર્થાત દ્રવ્યને
છોડીને “મુક્તના” સંગના એટલે મોક્ષે ગએલા
માણસોના સંગની ઈચ્છા રાખે છે. ॥ ૫ ॥

તસ્યા થ સા રમશ્રુસિતાલકાનાં ।

શ્રેણિ વિભાતીહ શુભા વિશાલા ॥

પરાઙ્મુખત્વં પ્રમદાસુ વીક્ષ્ય ।

મુક્તેવ મુક્ત્યા ત્ર કટાક્ષમાલા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—તે ગુરૂ મહારાજની ડાઘા ઉપર રહેલી શ્વેત વાળની વિશાળ શ્રેણિ, જ્યેષ્ઠ કે હવે તે ગુરૂ મહારાજની અન્યસ્ત્રીઓમાં લાલસા નથી એવું જોઈને, મુકિતરૂપી સ્ત્રીએ કટાક્ષની માળા મુકી હોય નહીં તેમ જોલે છે. ॥ ૬ ॥

ચિત્રં યદસ્યાંગ્રિસરોરુહશ્રીઃ ।

શુભા વભૂવાં ત્ર ન હીનલક્ષ્મીઃ ॥

તસ્યા નનેન્દાવુપરિસ્થિતેઽપિ ।

મહત્પ્રભાવો મહતાં હિ મન્યે ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—વળી મને એક આશ્ચર્ય લાગે છે કે, આ ગુરૂ મહારાજના મુખરૂપી ચંદ્રમા પાસે છે, તો પણ તેના ચરણરૂપી કમળતો પ્રકુલ્લિતજ રહ્યાં નહીંતર ખરૂં જોતાં ચંદ્ર ઉગ્યાથી કમળ તો બિડાઈ જવું જોઈએ. પણ અહીં તો તેથી ઉત્તરુજ થયું. માટે હું એમ માનું છું કે, મોટા પુરૂષનો મોટાજ પ્રભાવ હોય. ॥ ૭ ॥

પ્રવિરચિ તમિદંમયા ષ્ટકંહિ ।
 ગુરુવરમોહનલાલભક્તિરૂપમ્ ॥
 નયગતિનિધિચન્દ્રપૂર્ણબર્ષે ।

વરમધુમાસિ હિ વજ્રચન્દ્રનામ્ના ॥૮॥

ભાવાર્થ — એવી રીતે ગુરુમહારાજ શ્રી મોહન-
 લાલજી મહારાજની ભક્તિરૂપ આ અષ્ટક જામનગર
 નિવાસી શ્રાવક હીરાલાલે (હીરાચંદ્રે) સંવત ૧૯૪૭
 ના ચૈત્રમાસમાં બનાવ્યું છે. ॥ ૮ ॥

इति जामनगरनिवासिश्रावकहंसरा-
 जात्मजहीरालालविरचितं श्रीमोहनला-
 लजिदभिधगुरुवरभक्तिरूप मष्टकं समाप्तम्
 ॥ इति ॥

વિગ્નપિ.

સર્વ જન ખંડુઓને નિવેદન કરવાનું કે
કાર્ય પણ અંસ્કૃત અથનું ગુજરાતી ભાષાંતર
કરાવવાની જગ્યાને આકાંક્ષા હોય તેઓએ નીચે
સહી કરનારને પત્રદ્વારાથી અથવા જાને મળી પુ-
લાસો કરવો.

નીચે જણાવેલાં પુસ્તકો અમારા તરફથી
કીમત મોકલી આપતાં નીચે જણાવેલી જગ્યાએ-
થી મળશે.

કીમત રૂ. પોષ્ટેજ

અમરદત્ત મિત્રાનંદ ચરિત્ર..... ૦૮૦ ૦)-

હીરાલાલ કૃત સંગીત ચોવીસી..... ૦)૧૧ ૦)૦૧

મંગળકાવ્ય ચરિત્ર..... ૦)૬ ૦)૦૧

કુમારપાળ તથા હેમાચાર્યજી મહારાજ ચરિત્ર (હવેપછી)

પુસ્તકો મળવાનાં હકાણાં

મુંબઈ-અમારે ત્યાં બીંડીઅમર પારસી સોરાબજીનીચાલીમાં

મુંબઈ-મીં. કૃતેચંદ કર્પૂરચંદ લાલન ત્રીકા સ્ટ્રીટ ધર નં ૮૪

જામનગર-શાં. હંસરાજ શામજી ચોરીવાળા દેરા પાસે

તથા પીળા ગામેની જનશાળાઓમાંથી મળશે.

હીરાલાલ વિ. હંસરાજ જામનગરવાળા.

વક્તા-સભામાં ઉભા રહી છટાદાર ભાષણ કરવાના ઉત્તમ

નમુનાવાળો આ ભાષણ કળાનો અંથ તેના ચોજક

મીં. કૃતેચંદ કર્પૂરચંદ લાલન અમારા સ્નેહી તર

ફથી થોડા વખતમાં બહાર પડશે. આગળથી ગ્રહા

કથનાર પાસેથી પોષ્ટેજ સુધાં ૩૧)

